

Sipoo Hangelby Bults Åkern historiallisen ajan talopaikan koekaivaus 2013

**Timo Sepänmaa
Tapani Rostedt**

Tilaaaja: Sipoon kunta / Eriksnäs Future Oy

Sisältö

Perustiedot	2
Yleiskartat	3
Lähtötiedot	4
Koekaivaus	4
Menetelmät ja havainnot.....	4
Tulos	7
Lähteet	7
Vanhoja karttoja	8
Koekuopat ja metallinilmaisoin löydöt	10
Muinaisjäännöstiedot	13
SIPOO HANGELBY BULS ÅKER.....	13

Kansikuva: Paikalla olevia rakennuksia. Tutkimusalue näiden takana. Kuvattu pohjoiseen

Perustiedot

Alue: Sipoo Hangelby. Sipoonlahden itäpuolella. Tila: 753-404-1-121 Eriksnäs.

Tarkoitus: Selvittää koekaivauksin Hangelby Buls Åkerin (mjrek 1000018787) alustavasti muinaisjäännökseksi merkityn mahdollisen hist. ajan asuinpaikan säilyneisyyttä sekä ajoitusta.

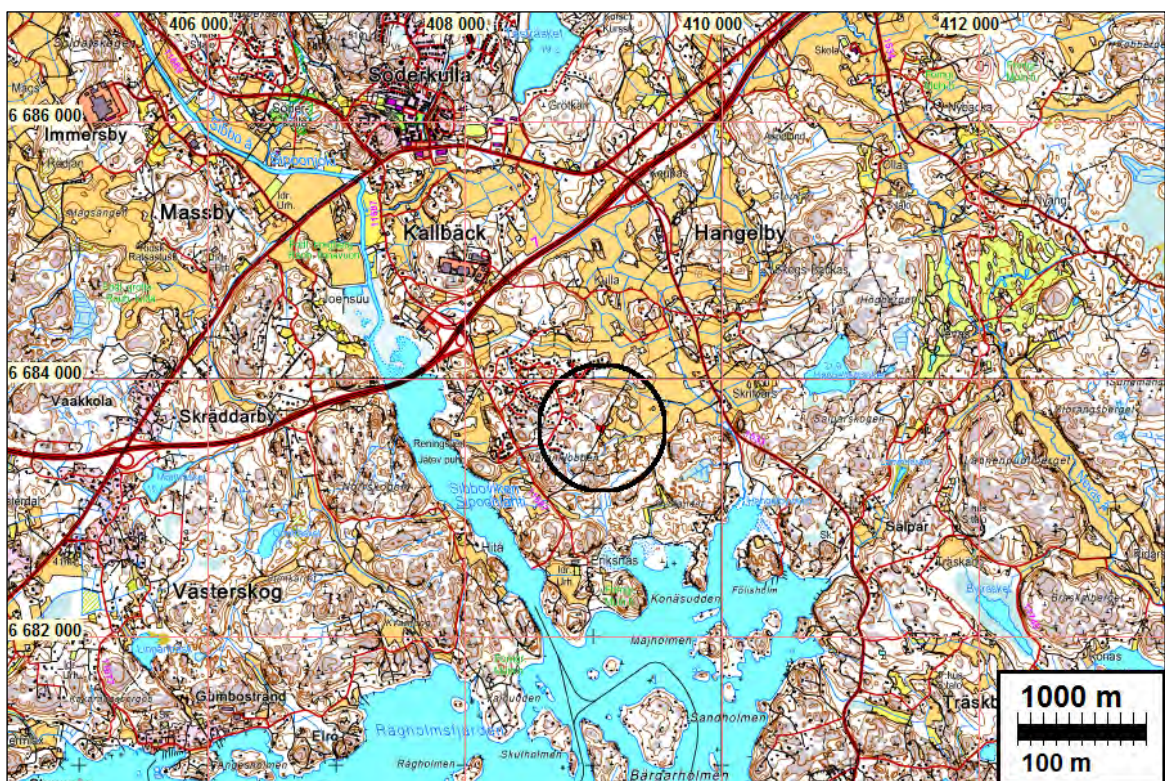
Työaika: Kesäkuu 2013

Kustantaja: Sipoon kunta / Eriksnäs Future Oy

Aiemmat tutkimukset: Petro Pesonen / Museovirasto, tarkkuusinventointi huhtikuussa v. 2013.

Tekijät: Mikroliitti Oy: Tapani Rostedt ja Timo Sepänmaa

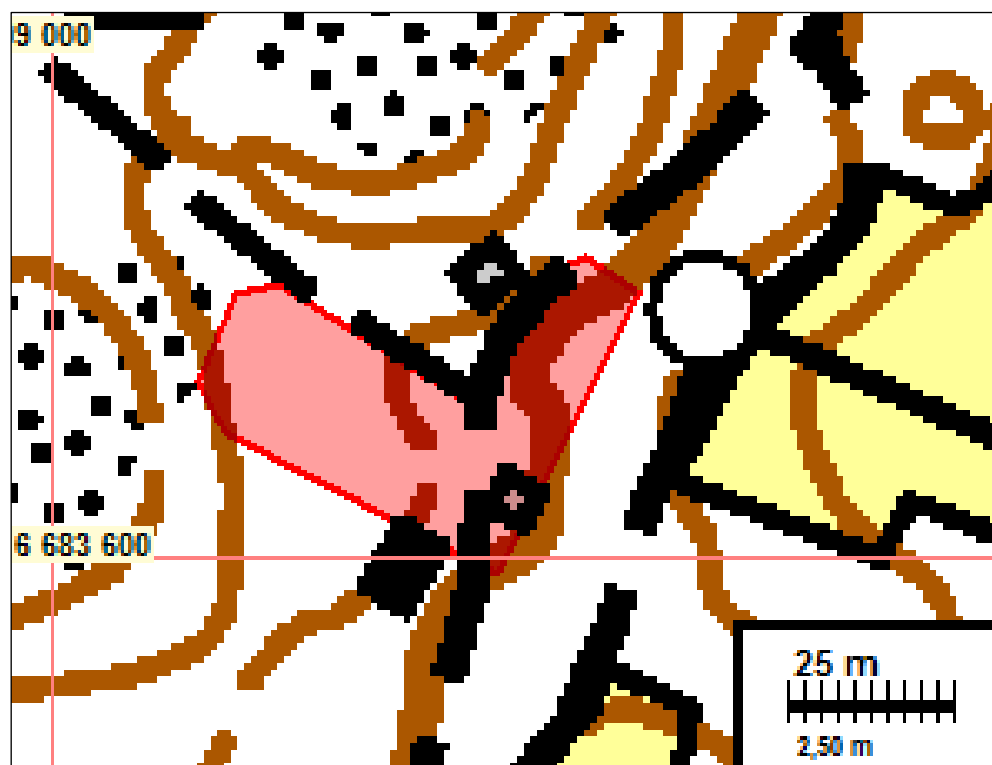
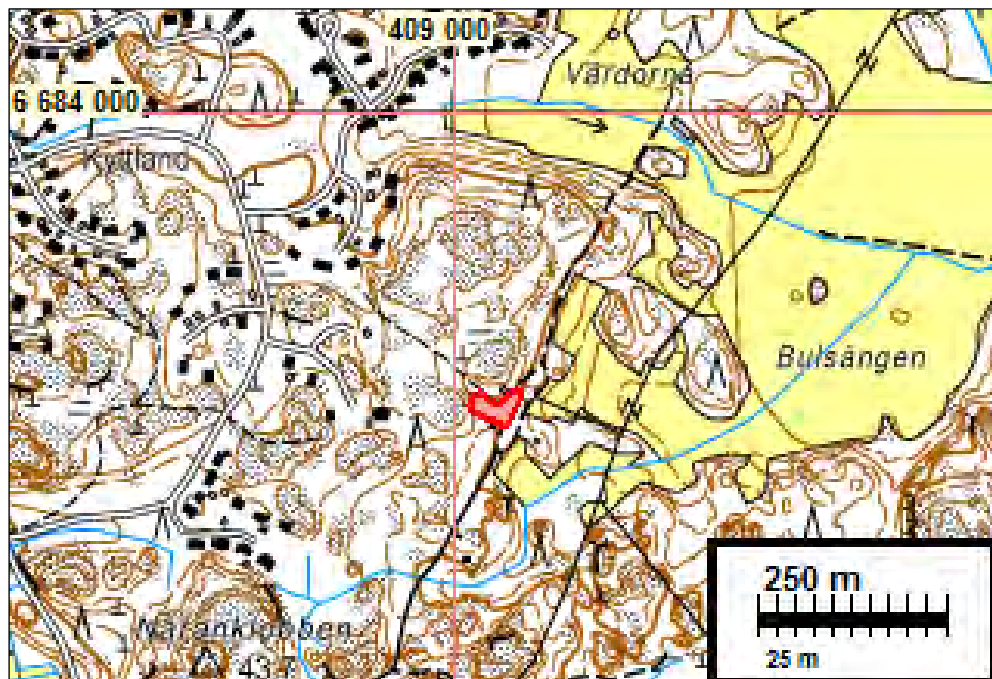
Tulokset: Paikalla tehdyissä koekaivauksissa ei havaittu mitään viitteitä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Koekaivausten perusteella paikalla ei ole kiinteää muinaisjäännöstä.

Tutkimusalue mustan ympyrän sisällä.

Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa (Euref). Kartta Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta keväällä 2013 ellei toisin mainittu. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon eikä niillä ole mitään kokoelmatunnusta. Valokuvat digitaalisia. Valokuvat ovat tallessa Mikroliitti Oy:n serverillä. Kuvaajat: Tapani Rostedt ja Timo Sepänmaa.

Yleiskartat

Museoviraston huhtikuussa v. 2013 tarkkuusinventoinnissa määrittämä alustava Muinaisjään-
nösrajaus punaisella. Nyt paikalla tehdyissä tarkemmissa tutkimuksissa ei kyseisellä alueella-
havaittu kiinteää muinaisjään-
nöstä.

Lähtötiedot

Eriksnäs Future Oy:llä ja Sipoon kunnalla on suunnitteilla Eriksnäs II -asemakaava Sipoonlahden itärannalla sijaitsevalle Hangelbyn alueelle. Kaava-alueella sijaitisi mahdollinen kiinteä muinaisjäänös Hangelby Bults Åker (mjrek: 1000018787), historiallisen ajan asuinpaikka.

Kaavoitushankkeeseen liittyen Museoviraston kenttäpalveluyksikkö teki tarkkuusinventoinnin huhtikuussa 2013 (Museovirasto / Arkeologiset kenttäpalvelut / Petro Pesonen 2013). Tutkimukset tehtiin Museoviraston Kulttuuriympäristön suojelu –osaston antaman lausunnon (dnro 891/303/2012) perusteella. Petro Pesosen johtamassa inventoinnissa havaittiin ja kartoitettiin historialliseen aikaan liittyviä rakennusten perustuksia ja muita rakenteita. Rakenteista ei saatu löytöjä tai muita havaintoja, joiden perusteella ne olisi voitu ajoittaa. Tarkkuusinventoinnin tuloksiin perustuen Museoviraston antoi lausunnon 6.5.2013 (MV/134/05.02.00/2013), jossa edellytettiin koekaivausta Hangelby Bults Åkerin mahdollisella muinaisjäänöksellä kohteen ajoittamiseksi ja tarkemmaksi selvittämiseksi.

Sipoon kunta tilasi Hangelby Bults Åkerin mahdollisen muinaisjäänöksen koekaivauksen Mikroriitti Oy:tä. Museovirasto myönsi tutkimusluvan Bults Åkerissa tehdyille koekaivaukselle 17.6.2013 (MV/80/05.04.01.02/2013). Kenttätutkimukset tehtiin 24. – 26.6.2013. Kenttätöön johtajana toimi FM Tapani Rostedt ja apulaistutkijana Timo Sepänmaa. Kenttätöaikaana sääolosuhteet olivat hyvät. Aluskasvillisuus sen sijaan oli jo noussut melko korkeaksi, mikä vaikeutti paikoin rakenteiden havaitsemista maastossa. Petro Pesosen inventointiraportin avulla rakenteet olivat kuitenkin helposti löydettävissä.

Koekaivaus

Menetelmät ja havainnot

Alueelle tehtiin kaikkiaan 7 koekuoppaa. Osa näistä tehtiin rakenteisiin, osa maanpinnalle näkyvien rakenteiden ulkopuolelle. Koekuopituksen lisäksi aluetta havainnoitiin metallinilmaisimella ja käsikairalla. Rakenteiden nimet ovat tässä Petro Pesosen kevään 2013 tarkkuusinventointiraportin mukaiset.

Kaikki paikalla tehdyt havainnot ja esiin tulleet löydöt viittaavat kohteiden varsin nuoreen ikään – ehkä noin 100 vuotta – ehkä vähemmänkin. Päätelmää tukee myös havainto, että aluetta kuvaavan vuoden 1902 kartassa on nyt tutkimuksen kohteena olevalle paikalle merkitty asuinrakennuksia.

Tutkimusalueelle tehdyissä koekuopissa oleva maa-aines ei vaikuttanut pelto- vaan pikemminkin lehtomullalta. Mitään viitteitä ei siten saatu, että ainakaan tutkimusalueella olisi ollut viljelyksiä.

Rakenne A

Rakenne A vaikuttaa siltä, että kalliopohjaa on osin tasoitettu tiilimurskan sekaisella maalla. Perustuksista päätellen rakenteen seinät ovat olleet kevytrakenteiset. Ei liene mahdotonta, että rakenteesta löytynyt auton bensatankin korkki liittyisi rakenteen käyttöön. Kyseessä voisi siten olla autotallin perustukset. Havaintojen perusteella rakenne olisi siten korkeitaan muutaman vuosikymmenen takaa.

Rakenne A kuvattu luoteeseen.

Rakenne B

Rakenne on kiukaallinen ja tulkittavissa saunaksi. Rakenteeseen tehdystä koekuopasta (koekuoppa 4) tuli löytönä löytynyt öljylampun lasikuvun kappale. Mikäli lasikuvun kappale liittyy rakenteen käyttöikään, on rakenne sen mukaan ajoitettavissa hieman toistasataa vuotta vanhaksi.

Rakenne B kuvattuna luoteeseen.

Rakenne C

Rakenteeseen C tehdyssä koekuopassa (koekuoppa 1) havaittiin puurakennelman jäännöksiä, joiden tulkittiin olevan lattian jäännökset. Puurakenteet olivat vain muutaman sentin syvyydessä löyhässä maassa, mikä viittaa siihen, että rakenteet eivät voi olla kovin vanhoja. Havaintojen perusteella rakenne C:n ikä on laskettavissa pikemminkin vuosikymmenissä kuin vuosisadoissa.

Rakenne C polun oikealla laidalla.

Museoviraston raportissa on esitetty pääosa olemassa olevasta historiallisen ajan karttamateriaalista. Sen sijaan yhtä kohteen kannalta hyvin tärkeätä karttaa ei Museoviraston raportissa ole: Hangelbyn kylän uudistuskartta vuodelta 1902. Tuossa kartassa tutkimusalueelle on merkitty rakennusryhmä. Saadut löydöt ja havainnot voidaan ilman suurempaa epäilystä tulkita liittyvän tähän asutusvaiheeseen.

Ote vuoden 1902 kartasta. Tutkimusalueen kohdalla kartassa on asuinrakennuksia. Tutkimusalue on merkitty karttaan punaisella neliöllä. (B42a 7/9). Koko kartta s. 9.

Tulos

Hangelby Bult Åkerin mahdollisen historiallisen ajan kyläpaikalla tehdyissä koekaivauksissa aluetta tutkittiin sekä koekuopittamalla, että suorittamalla alueella metallinpaljastin etsintää. Tutkimuksissa tehdyt havainnot ja löydöt antavat syyn uskoa, että ne liittyvät paikalla vuoden 1902 uudistuskartalle merkittyn asutusvaiheeseen tai jopa sitä nuorempaan maankäyttöön.

Millään vanhalla kartalla, ennen 1902 karttaa, ei paikalle ole merkitty asutusta tai rakennuksia, vaikkakin peltokuvioiden perusteella lähialueella voidaan arvella asutusta ehkä olleen. Vuoden 1841 pitäjänkartalla alue ”tyhjä”. Tehtyjen löytöhavaintojen ja vanhan karttamateriaalin perusteella paikalla olevat asutuksen merkit ja jäänteet ovat peräisin aikaisintaan 1800-l lopulta.

Tehdyissä maastotutkimuksissa ei löydetty mitään merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä. Tutkimuksen perusteella nyt tutkitulla alueella ei ole kiinteää muinaisjäännöstä.

Turussa 6.9.2013

Tapani Rostedt
Timo Sepänmaa

Lähteet

Arkistolähteet ja raportit

Geographisk charta öfver Box och Hangelsby med Ericsnäs seteri i Sibbo sockn och Borgo härad transporterade ifrån en år 1694 upprättad Geometrisk charta. (MH 73/- -) Maanmittaushallituksen kartat. Alue- ja rajakartat. Kansallisarkisto.

Kansallisarkisto, Asutuksen yleisluettelo, Sipoo 1540-1559, digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1171796.

Kansallisarkisto, Asutuksen yleisluettelo, Sipoo 1760-1779, <http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=1182058>

Kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen Alue- ja rajakartat, Hangelsby,

<http://digi.narc.fi/digi/view.ka?kuid=13273598>.

Kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen Uudistusarkisto, B 42a 7/1-2,

http://www.vanhakartta.fi/historiallisetkartat/maakirjakartat/@@mapview?handle=hdl_123456789_14874.

Kansallisarkisto, Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Pitäjänkartasto.

Pesonen, Petro 2013. Sipoo Hangelby Bult Åker. Historiallisen ajan kyläpaikan arkeologinen tarkkuusinventointi 25.4.2013. Kulttuuriympäristön hoito/Arkeologiset kenttäpalvelut. Museovirasto.

Vanhoja karttoja

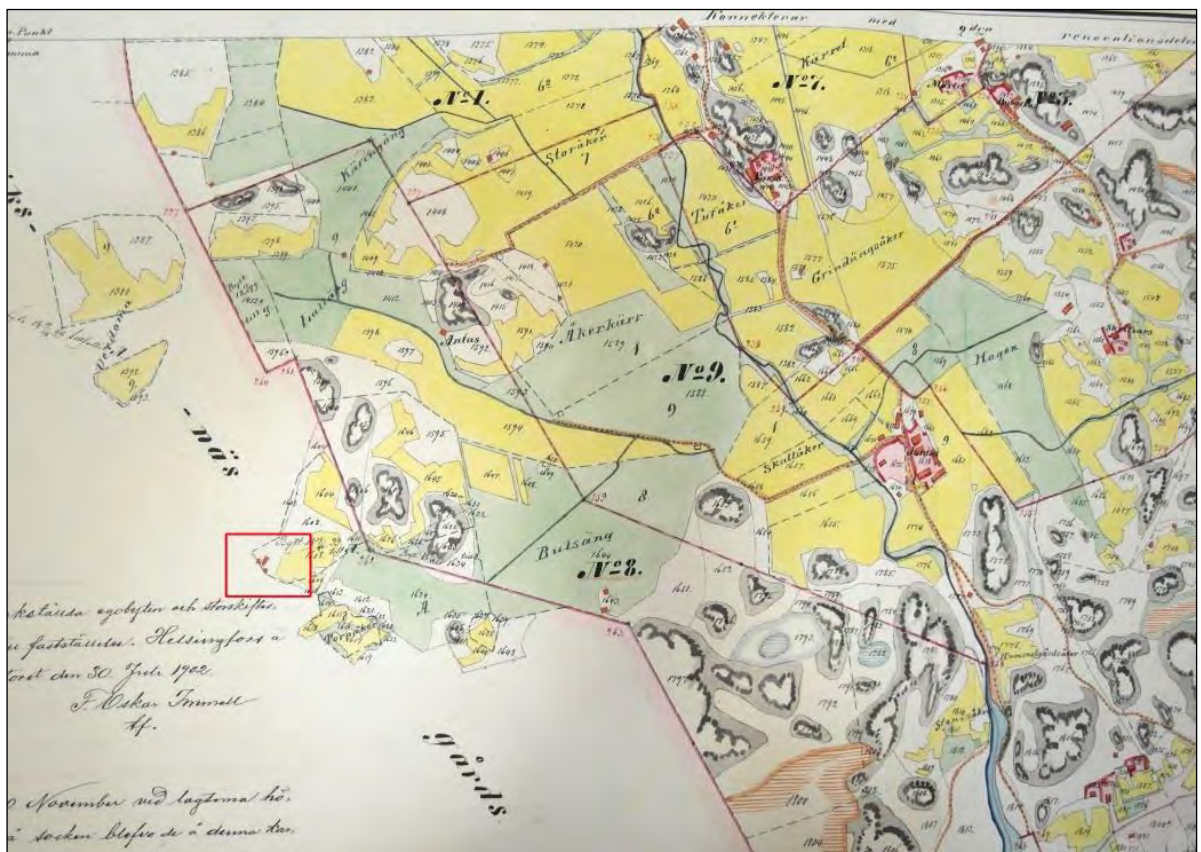
Ote vuoden 1696 kartasta, tutkimusalue punaisen nelion sisällä.

Ote vuoden 1727 kartasta suurennettuna tutkimusalueen kohdalle. (B42a: 7/1-2)

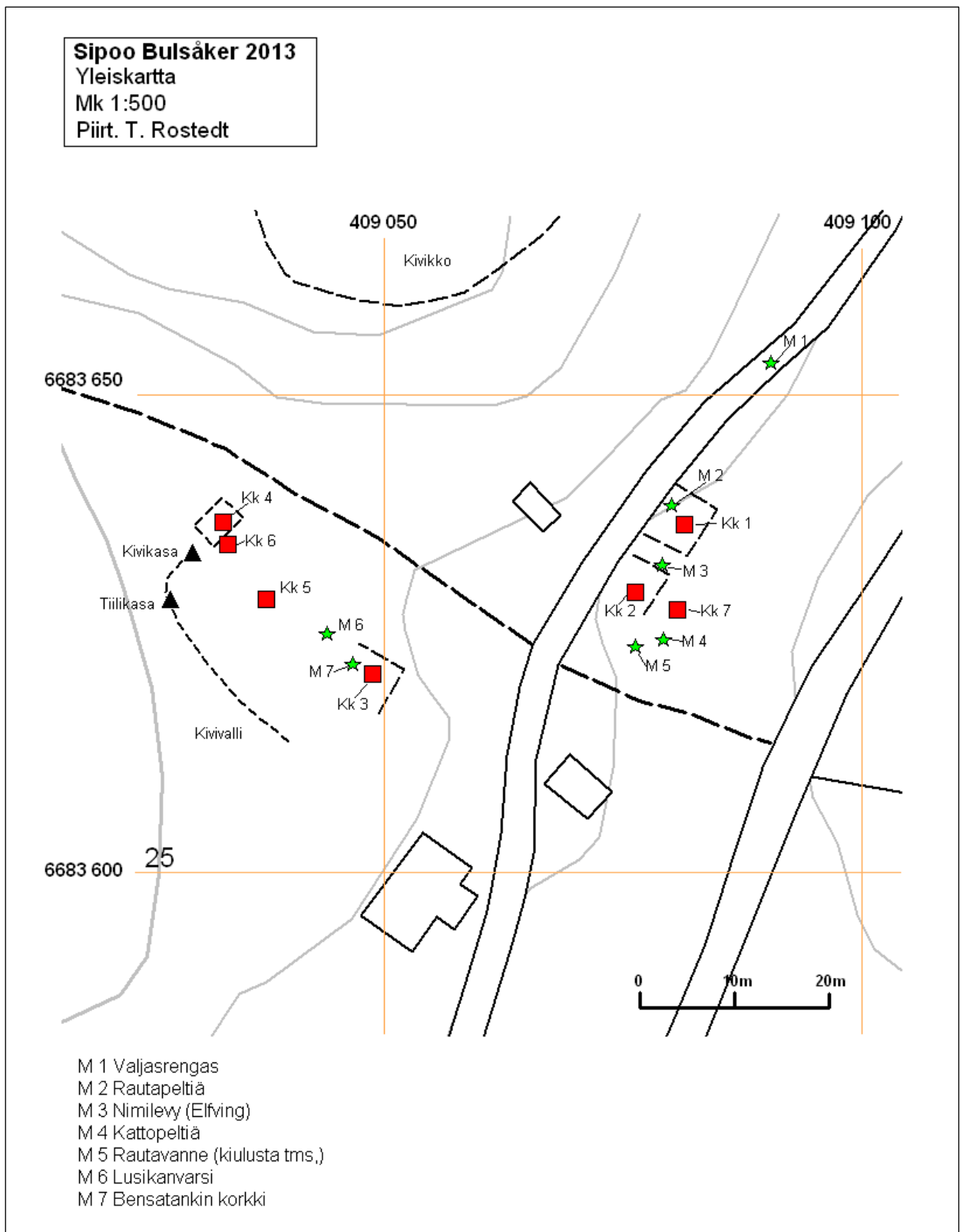

Ote v. 1841 Sipoon pitäjänkartasta. Tutkimusalue päälle piirretyn punaisen neliön sisällä.

Hängelsbyn kylän uudistuskartta vuodelta 1902 (B42a 7/9), tutkimusalue sijaitsee aivan lounaiskulmassa, merkitty neliöllä.

Koekuopat ja metallinilmaisain löydöt

Koekaivauksissa tehtyjen koekuoppien paikat on merkitty punaisilla neliöillä, kirjaimin KK ja numeroin. Metallinpaljastimella havaitut löydöt on merkitty vihreillä tähdillä, kirjaimella M ja numeroin.

Metallinilmaisinelöydöt

ML	Löydöt	Huomiot
1	Pyöreä kupari- tai pronssirengas, halkaisija 6 cm	Todennäköisesti hevosvaljaan osa.
2	kappale rautapeltiä	Rakenteesta C.
3	Kuparilevy, johon stanssattu: E. Elfving Helsingfors	Todennäköisesti koneen tms. valmistajamerkki. Rakenteesta C.
4	Kattopeltiä.	
5	Rautavanne	Todennäköisesti puuastiasta.
6	Metallinen lusikanvarsi.	
7	Auton bensatankin korkki	Rakenteesta A.

Koekuopat

KK	Rakenne	koko cm	Havainnot	Löydöt
1	Buls C kivijalka koillisosaan	60x60	N. 5 cm:n syvyydestä alkaen oli havaittavissa koekuopan poikki NW – SE – suunnassa kulkeva hyvin lahon noin 5 cm leveän lankun tai muun puuriman jäännös. Myös vastakkaiseen suuntaan kulki joitakin vielä heikompia lahon puun jäännöksiä. Koska ei ollut varmuutta onko kyseessä rakenne, vai satunnaiset puunjäännökset, kaivettiin kuoppa puhtaaseen pohjamaahan, n. 28 cm:n syvyyteen. Pintamaa tälle syvyydelle asti oli löyhää hietamultaa – pikemminkin lehto- kuin peltomultaa.	Sekoittuneesta kerroksesta: - 3 kpl tiilensiruja - 1 kpl laastimaista ainetta - 1 siru vihertävää ikkunalasia (paksuus n. 1 mm) - 1 todennäköisesti teollinen lankanala - 1 kpl punasavike-raamisen vadin reunapala sekä - 1 kpl nahkakengän reunaa.
2	Buls C kivijalka lounaisosaan	50x50	0 – 22 cm löyhä sekoittunut hietamulta, 22 – 40 cm puhdas koskematon oranssinsävyinen hietä.	Sekoittuneesta kerroksesta: - 3 tiilenkappaletta - 5 kpl kirkasta ikkunalasia (paksuus n. 1,5 mm) - 3 lasiastian kappaletta - 1 fajanssisen kahvilautasen kappale - 1 8-kulmaisen rautapultin pää - 1 haulikon hylsyn jäännös.
3	Buls A kivijalka	35x40	0 – 8 cm hietamulta, jossa runsaasti tiilensiruja, 8 cm kallio.	- n. 30 kpl tiilenkappaleita - 1 rautarikka.
4	Buls B kivijalka	40x40	0 – 27 cm sekoittunut hietamulta, jouskossa 10 – 20 cm suuruisia pyöreitä kiviä. 27 – 26 puhdas koskematon hie-	- 8 kpl tiiltä, joista yksi kuonaantunut - 1 rautalevyn kappale,

			ta.	- 1 kahteen osaan katkennut n. 15 mm:n levyisen rautakiskon kappale - 1 kpl öljylampun lasikuvusta.
5	ei rakenteseen – Buls A ja B välisellä alueella	40x40	0 – 17 hietamulta, 17 – 20 puhdas koskematon hietä.	- pinnasta noin 3 – 8 cm syvyydestä - 3 kpl mineriittilevyä.
6	Buls B kivijalka kaakkois-laidalla	40x80	0 – 40 cm runsaasti halk. n. 20 cm:n pyöreitä kiviä sisältävä sekoittunut hietä.	- 6 kpl tiilensiruja - 4 kpl kirkasta ikkunalasia (paksuus n. 1,5 mm) - 1 rautanaula - 2 kpl palamatonta luuta.
7	– ei rakenteseen – Buls C kivijalka kaakkoispuolella.	40x40	0 – 20 cm sekoittunut hietamulta, 20 – 22 cm puhdas koskematon hietä.	Ei löytöjä

Koekuoppakuvat

Koekuoppa 1 noin 8 cm:n tasossa. Kuopan vasemmassa yläreunassa lahonnutta puurimaa ja keskiosassa jäännös vastakkaiseen suuntaan kulkevasta puusta. Pohjoinen oikeassa yläreunassa.

Koekuoppa 1 pohjatasossa. Lahonnut puurima ulottui kuopan poikki. Vaikutti siltä, että alla ollut halkaisijaltaan parikymmensenttinen kivi oli asetettu tukemaan puurimaa.

Koekuoppa 2

Koekuoppa 3.

Koekuoppa 4.

Koekuoppa 5.

Koekuoppa 6.

Koekuoppa 7.

Muinisjäännöstiedot

SIPOO HANGELBY BULS ÅKER

Mjtunnus: 1000018787

Laji: ei muinajäännös

Mj.tyyppi: Asuinpaikat: kyläpaikat

Ajoitus: Historiallinen

Koordin: N: 6683 574 E: 409 224
P: 6686 381 I: 3409 357

Tutkimukset: Pesonen 2013 tarkkuusinventointi, Rostedt & Sepänmaa 2013 koekaivaus

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Mahdollinen autioitunut keskiaikainen tonttima.

Rostedt & Sepänmaa 2013:

Paikalla tehtyjen koekaivausten perusteella paikalla ei ole kiinteää muinaisjäännöstä. Vuoden 1902 uudistuskartalle (B42a 7/9) on merkitty rakennusryhmä tutkimusalueen kohdalle. Saadut löydöt ja tehdyt maastohavainnot, sekä vanhojen karttojen tarkastelu viittaavat ilman suurempaa epäilyä siihen että paikalla olevat rakennustenjäänteet ja kulttuurikerrokset liittyvät 1900-luvun asutusvaiheeseen.
